

30/12

En statstidning för politisk debatt

föreslås i studenttidningen Gaudeamus av fil. kand. Krister Wickman. Tanken har förut framförts i riksdagen av Carl Lindhagen och avvisats med några allmänna fraser. Det ligger emellertid något riktigt och väsentligt i tanken att medborgarna skall få de politiska frågorna allsidigt belysta genom representativa talesmän; alltför många läser blott en tidning och får — även då de verkligen studerar de politiska artiklarna — icke närmare kännedom om de andra riktningarnas ståndpunkter. Å andra sidan skulle en officiell tidning med inlägg från skilda håll med säkerhet bli alltför tungrodd och tråkig; en daglig dosis av uttalanden från företrädare från en rad skilda partier skulle icke rimligen kunna distribueras utan att både skribenter och läsare överanstängdes. Våra politiska tidskrifter, som utkommer högst en gång i månaden, säljes, väl att märka, tillsammans ej i mer än ett tiotusental exemplar. De rent praktiska svårigheterna för en rikstidning i fråga om urval, avvägning mellan skilda partier, reklam och dylikt torde för övrigt vara oöverstigliga. Och här till kommer att ett sådant organ lätt tenderar att bli icke ett forum för fri debatt, utan ett språkrör för statsledningen. Däremot skulle man kunna tänka sig att vid vissa särskilda tillfällen, främst vid valen,

sammanfattningar av partiernas ståndpunkter jämte kritiska kommentarer från motståndarna distribuerades till valmännen. Detta system praktiseras vid folkomröstningar på vissa håll i Schweiz och Förenta staterna; broschyrer med s. k. objektiv upplysning, dvs. inlägg för och emot förslaget, utsändes i förväg till valmännen. Det är dock tvivelaktigt om en sådan ordning medför fördelar som svarar mot de betydande kostnaderna. De former av diskussion som icke på något sätt kontrolleras eller ledes av staten är överallt de ojämförligt viktigaste.

Ryssland utan att detta påverkar svenske levnadsvillkoren? man lyckas hindra folk att om t. ex. en tredjedel av s vara exporterade till Ryssland? det mindre kvar av den Sverige? Underskattar man läsare?

D · N

31/12 1946

Debatten kring atombomben

Utrikesredaktören i Le Monde, René Lauret, erinrar i en nyss utgiven skrift (*Les trois grands et la bombe atomique*) om en fransk amiral som vid tanken på att atombomben var 12.000 gånger kraftigare än något annat explosivt medel tröstade sig med att bomben likväl kunde vara av betydelse blott ur strategisk synpunkt. Den taktiska kampen föll, skrev amiralen, utanför bombens verkningar, och på detta område kunde därför de gamla vapenslagen göra sig gällande likväl som tidigare. Lauret tillägger att det alltså, då vi alla likviderats med strategiska metoder, blir möjligt för våra lik att fortsätta striden i taktikens tecken.

Detta skämt torde i viss mån vara typiskt för skillnaden mellan militärt och civilt resonemang i fråga om atombomben. Inom militära kretsar möter en benägenhet att nedvärdera eller negligera atombomben. Det är helt naturligt: om man med några lufttraider krossar ett lands motståndskraft, blir problemen om exercis, antalet divisioner, jagarnas, kryssarnas och slag-skeppens inbördes fördelar plötsligt reducerade till historiska spekulationer. Fantasin leker rent av med tanken att sedan atomkriget utfört sin förödelse en rad gömda trupp- och flottstyrkor skall kunna dras fram för att hindra fiendens okkupation av hemlandets ödelagda territorium. Men det bör erkännas att militärens skepsis mot atombomben också kan dölja ett alltigenom rationellt övervägande. Ty att i nuvarande läge vräka undan det försvar som finns vore att riskera allt. Så länge endast en stat äger atombomben bevarar de "gamla" stridsmedlen sin betydelse, och de kan, även om atomvapnet blir en rad stormaktens egendom, förbli avgörande för ett visst land: alla krig behöver icke bli atomkrig, och genom möjlighet till motstånd av ordinär typ kan måhända ett land utan atombomber förskaffa sig stöd av bättre utrustade stater och på detta sätt förebygga ett anfall.

I debatten kring atombomben — nästan obefintlig i Sverige, men ytterst livlig på andra håll, särskilt i de anglosachsiska länderna — går man emellertid i regel ut från att atombomben är ett s. k. absolut vapen, dvs. ett vapen som utmärks dels av sina ojämförliga verkningar, dels av att effektiva försvarsmedel icke finns och över huvud icke inom en överskådlig framtid kan tänkas bli uppfunna. Det är mot bakgrunden av denna uppfattning som synpunkterna på atombombens betydelse för utrikespolitiken framförs. Endast om atombomben betraktas på detta sätt blir dess existens ett stort internationellt problem.

Hur skall USA använda den överlägsenhet det för närvarande innehar genom monopolet på atombomben? En och annan författare (Reves, Bullitt) antyder att man kanske borde framtvinga en världsfederation med hot om krig, eventuellt genom att använda atombomben mot den ende egentlige motståndaren, Ryssland. Men en sådan lösning är icke blott otänkbar med hänsyn till den allmänna opinionen i USA, den skulle, såsom en rad författare framhållit, i själva verket vara förfelad. Om Förenta staterna lyckades besegra Ryssland genom ett blixtkrig, skriver William Fox nyligen i ett utmärkt arbete (*The absolute weapon: atomic power and world order*, utgivet av B. Brodie), skulle landet "inför världens offentliga opinion framstå som den enda stat som någonsin använt atombomben... Våra kritiker skulle peka på det faktum att bomben först användes mot en redan besegrad fiende och sedan mot en fiende vars enda brott bestod i vägran att vika för makten i atombombens skepnad. I segerns ögonblick skulle världens folk inte vara sinnade att låta Förenta staterna styra världen." Resultatet skulle alltså icke bli den eftersträvade världsfederationen, utan på sin höjd ett osäkert amerikanskt världsvälde i våldets tecken.

Andra amerikanska författare har gått till en motsatt ytterlighet. Genom att frivilligt uppgå sitt monopol, genom att utan villkor ställa atomhemligheterna till allas förfogande skulle USA, påstår man, kunna skapa ett så allmänt samförstånd, ett så stort förtroende stater emellan att freden härigenom säkerställdes. Denna uppenbart utopiska linje har icke många anhängare; att världen och människorna skulle omvandlas genom en sådan handling från USA:s sida kan endast den extrema godtrogenheten

196

anta. En tredje uppfattning går ut på att USA:s maktställning är osårbar. Även om andra stater lyckas ordna tillverkning av atombomber, kommer USA med sina tekniska resurser att bevara det en gång vunna försprånget. Men denna tankegång bemöts med den avgörande invändningen att relativt större eller mindre effektivitet är av ringa betydelse då det gäller ett "absolut" vapen.

Hur skulle ett krig mellan USA och Ryssland, på båda sidor fört med atombomber, förlöpa? Lauret och andra skribenter påvisar att Ryssland såtillvida skulle äga en fördel som en diktaturregim har helt andra möjligheter än en demokrati att öppna ett hänsynslöst och provocerat anfall. Denna fördel behöver dock icke bli utslagsgivande. Så snart atomflyget utgår från Ryssland kan USA svara med en aktion, förutsatt att krigsberedskap ständigt upprätthålles. Även de fördelar som en diktaturstat har i fråga om spioneri och femtekolonnverksamhet blir genom atomvapnets snabbhet av begränsat värde. Det enda säkra är att både USA och Ryssland kommer att utgå ur ett sådant krig med förluster i folk och materiel av helt annan storleksgrad än de som förekommit i andra världskriget.

Inför dylika perspektiv glider många över i kvacksalveri och fantasteri. Till de mest enfaldiga hugskotten hör att vetenskapsmännen skulle vägra att göra tjänst. Likaväl kan man begära att exempelvis politikerna eller flygarna skall förklara strejk mot kriget. Hur skulle det för övrigt gå med den vetenskapsman i den ryska diktaturen som saboterade statsledningens direktiv? En annan ytterlighet representeras av kravet på omedelbart inrättande av en världsstat eller en världsfederation. Att sätta hoppet till så uppenbart utopiska tankar är ett sätt att komma ifrån realdebatt och ärlig bedömning; för ögonblicket är det ungefär lika irrationellt som att tala om en sinnesändring hos människorna eller Gudsrikets upprättande.

Mera aktuella och åtminstone en aning mera löftesrika är förslagen om nedrustning och kontroll över atomenergins utnyttjande.

1926
187